

характеристики (наприклад, формальні способи вираження вежливості в японському, сверхдлительный аспект процесу – в турецькому мові).

Мовні картини світу відрізняються в граматичному та лексичному відношенні, при цьому граматична специфіка мовного картювання світу стосується тільки змістових граматичних категорій і походить від лексичної специфіки. Особливу роль в вивченні мовної картини світу грають фразеологічні одиниці, прислів'я, прецедентні тексти. Соціально-історичні характеристики життя народу в багатьох визначають своєрідність мовної вибіркової фіксації світу, в свою чергу, зафіксований в мові спосіб бачення світу впливає на активне соціально-історичне свідомство народу і його повсякденну поведінку.

Одне з найважливіших понять лінгвокультурології «мовна картина світу» визначається як система відображених в мовній семантиці образів, інтерпретуючих досвід народу, мовлячого на даній мові. Мовна картина світу є частиною ментальної картини світу і в свою чергу може бути розбита на певні області або представлена в певних аспектах, таких як, наприклад, ціннісна, емотивна або гумористична мовні картини світу. Принципово важливою для розуміння етнокультурної специфіки є ціннісна картина світу – частина мовної картини світу, моделювана в певних взаємопов'язаних оціночних судженнях, порівнюваних з юридичними, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими судженнями здорового глузду, типовими фольклорними, літературними сюжетами. Це і буде однією з завдань нашого подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вежбіцка А. Мова. Культура. Розуміння. М., 1996. – 416 с.
2. Волохіна Г. А., Попова З. Д. Синтаксичні концепції російського простого речення. Воронеж, 1999. – 289 с.
3. Гумбольдт В. Вибрані твори по мовознавству. М., 1984. – 245 с.
4. Гумбольдт В. Характер мови і характер народу // Гумбольдт В. Мова і філософія культури. М.: Прогрес, 1985. – С. 370–381.
5. Гумілев Л. Н. Кінець і знову початок. М., 2000. – 203 с.
6. Кондаков Н. И. Логічний словник-довідник. М.: Наука, 1976. – 720 с.
7. Коробка П. Л. Ідіоматична фразеологія як лінгводидактична проблема: АҚД. М., 1998. – 127 с.
8. Падучева Е. В. Неопределенность как семантична домінуюча російської мовної картини світу // *Determinatezza e indeterminatezza nelle lingue slave*. Unipress, 1966. – 206 с.
9. Попова З. Д., Стернін І. А. Мова і національна картина світу. Воронеж: Истоки, 2002. – 195 с.
10. Постовалова В. И. Картина світу в життєдіяльності людини // Роль людського фактора в мові: Мова і картина світу. М.: Наука, 1998. – С. 8–69.
11. Радченко О. А. Поняття мовної картини світу в німецькій філософії мови ХХ століття // ВЯ. – 2002. – №6 – С. 158–163.
12. Степанов Ю. С. Констанції: Словник російської культури. М., 1997. – 497 с.
13. Тер-Минасова С. Г. Мова і міжкультурна комунікація. М., 2000. – 264 с.
14. Урысон Е. В. Мовна картина світу vs необхідні представлення // ВЯ. – 1998. – № 2 – С. 3–6.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Павленко – викладач кафедри слов'янських і германських мов Житомирського державного університету імені Івана Франка, аспірант Київського міжнародного університету.

Наукові інтереси: проблеми лінгвокультурології, текст і дискурс, політичний дискурс.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ POLITICAL GLOBALIZATION В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Тетяна ПЕТРИНСЬКА (Запоріжжя, Україна)

В статті досліджується мовна репрезентація концепту POLITICAL GLOBALIZATION в текстах англійського публіцистичного дискурсу останнього десятиліття на основі методики досліджень текстових концептів. Аналізується роль вербалізаторів даного концепту в когезійній цілісності досліджуваних текстів.

The article deals with verbal presentation of concept POLITICAL GLOBALIZATION in the texts of English publicistic discourse of the latest 10 years using the text-based concept method. The role of the concept verbalizers in cohesion unity of the studied texts is analyzed.

Сучасний період розвитку лінгвістичної науки характеризується посиленою увагою до мовних явищ як репрезентації досвіду, знань та уявлень мовців (концепт, картина світу, концептуальний простір тексту, прототип і т.д.). Концепт як методологічну категорію з

позицій різних підходів і переслідуючи широке коло завдань успішно досліджували Андрусяк І.В., Арутюнова Н.Д., Карасик В.І., Кубрякова Є.С., Приходько А.М., Степанов Є.С., Стернін І.А. та ін. У межах нашої роботи «концепт» ми розуміємо як **дискретну, мисленнєву, динамічну одиницю колективної свідомості, яка є способом і результатом категоризації знання і має вербальне вираження**. Актуальність даного дослідження ґрунтується на необхідності дослідження такого популярного в сучасному світі концепту як POLITICAL GLOBALIZATION (в дисертаційному дослідженні даний концепт досліджується як частина концепту GLOBALIZATION в політичному контексті англомовного публіцистичного дискурсу).

Враховуючи вищезазначене, **об'єктом** даного дослідження становитиме вербальна оболонка концепту POLITICAL GLOBALIZATION. **Мета статті** – дослідити засоби вербалізації концепту POLITICAL GLOBALIZATION в англомовному публіцистичному дискурсі останнього десятиліття.

Дана робота спирається на лінгво-когнітивну методологію, а отже дискурс виступає як одиниця когнітивного плану, тобто така, що здатна «презентувати знання про соціальний контекст, з урахуванням якого відбувається соціальна взаємодія за посередництвом текстів» [цит. за 1: 229-230]. Адже так чи інакше основними функціями тексту є когнітивна (повідомляє знання), аксіологічна (впливає на емоціональний стан) і прагматична (спонукає до дії) [2: 91]. Для опису вербальної оболонки концепту POLITICAL GLOBALIZATION застосовується методика дослідження текстового концепту (під **текстовим концептом** в даній роботі ми розуміємо **такий вид концепту, який вибудовується в дискурсі лексичними конструктами (термін А.А.Залевської) масиву однорідних концептів певної кількості досліджуваних текстів** [3: 130]), для дослідження якого зазначені функції тексту відіграють провідне значення і складають його основну суть, оскільки інформація, що є змістом концепту, існує в тексті-дискурсі, ним передається, спонукаючи до дій чи/та емоційно впливаючи на реципієнта.

Для дослідження було проведено відбір серед англомовних публіцистичних текстів суспільно-політичної тематики останнього десятиліття тієї частини, в яких концептом тексту (задум, ідея тексту) пропонується POLITICAL GLOBALIZATION. Вибірка корпусу текстів для дослідження формувалася під час роботи на основі відповідності ідейно-тематичного плану текстів поняттєвим якостям концепту. Для цього використовувались матеріали таких інтернет джерел як The Globalization Website, Global Issues Gateway, Global Issues, The Globalist, Harvard International Review, New Internationalist, Yale Global, Timesonline та ін., а також друковані видання BBC News, The Current History Magazine, Foreign Policy, The Futurist, The Globalist, The Guardian, Harvard International Review, The Independent, The Newsweek, The New York Times, Reuters, The Washington Post та ін.

Вербалізанти концепту GLOBALIZATION в контексті **ПОЛІТИКА** широко представлені в текстах, в яких концептом тексту, за результатами наших спостережень, виступає POLITICAL GLOBALIZATION («політична глобалізація»), наприклад: 'Reality Check' (Harvard International Review, Winter/Spring 2000), 'Obama is the Key Example of Globalization' (The Jakarta Post, Jan. 29, 2009), 'Globalization and Politics' (Businessworld, Sep. 17, 2008) та ін.

Політична глобалізація представляється як лінгвальна оболонка англомовного публіцистичного дискурсу для опису певних динамік, що лежать в основі розвитку, який спонукає розповсюдження авторитету, політичних практик урядів та інтересів поза соціально сформовані територіальні межі. Дослідники глобалізації сьогодні говорять про «транснаціональний політичний порядок», тобто про експорт політичної або світоглядної моделі, вважаючи, що визначальною рисою сучасного суспільства є не політичний режим, а глобальність. Глобальність суспільства передбачає неможливість існування локального соціуму, який би зміг самовизначитися поза світовою спільнотою [4: 42-43]. Англомовна публіцистика останнього десятиліття яскраво відображає даний погляд на явище глобалізації політики і рефлектує уявлення сучасних носіїв англійської мови про неї. Актуалізаторами даного контексту виступають в першу чергу такі одиниці, як 1) *global politics*, 2) *global cooperation*, 3) *international law*, 4) *global security*, які титуляризують лексичні групи одиниць,

що рефлектують ознаки концепту POLITICAL GLOBALIZATION в англomовному публіцистичному дискурсі.

1. Група вербальних репрезентантів концепту POLITICAL GLOBALIZATION, що відображає уявлення про глобалізацію як політичне явище, що проявляється в таких сферах як уряд, політичні напрямки і режими, влада, держава, об'єднана нами під титулом *global politics*. Зв'язок політичної сфери та процесів глобалізації очевидний. Тому все частіше в публіцистичних текстах ключові когезійні лексеми *politics, policy, affairs* даного фрагмента дискурсу залучаються до словосполучних моделей із титульними елементами номінативної парадигми концепту GLOBALIZATION, вживаючись з прикметниками *global: The Seattle Ministerial Conference of the World Trade Organization (WTO) demonstrated with disturbing force the huge confusions that haunt the public mind and much of global politics about the nature of trade and the process now known as globalization* (Harvard International Review, Winter/Spring 2000), дієприкметником *globalized*, дієприслівником *globalizing: Against this backdrop, Europe feels called upon to set the example as a model of a human-faced globalized and globalizing polity* (The Globalist, February 29, 2008.). Не менш поширеним є і словосполучення *political globalization: Political globalization did not accompany economic globalization of the 1980s and 1990s – and many governments avoid accountability when it comes to signed agreements or impending global crises like climate change* (The Business Standard, Aug. 17, 2006), яке безпосередньо номінує досліджуваний концепт.

Глобалізація, як свідчать вербальні оболонки англomовного публіцистичного дискурсу, змінює сам світовий політичний порядок життя і диктує новий “глобальний порядок”: *U.S military force and cultural appeal have kept the united states at the top of the global order* (Foreign Policy, March/April 2004). В свою чергу світовий порядок будується згідно ступеня могутності влади тієї чи іншої країни на світовій політичній та економічній арені: *<...> globalization cements uneven power relations and eliminates individual choice* (Timesonline, Feb.18, 2009). Таким чином сьогодні в структурі концепту POLITICAL GLOBALIZATION виділяється категоріальна ознака “регулювання міжнародних політичних відношень і світового порядку”.

Крім зазначених особливостей, глобалізація має здатність робити політичні процеси нечутливими до заборон державних кордонів: *"The consequences of globalization are beyond the powers of any one nation to control – even one as powerful as the United States"* (The Globalist, July 28, 2005).

Обговорюючи питання що несе в собі глобалізація, та розуміючи її як певну політичну течію, фахівці наголошують на зрушеннях як в бік демократії): *"Now, from remote villages of China to a gathering spot for day laborers in suburban Virginia, globalization has entered its more democratic phase"* (Washington Post, July 2006), так і в зворотній бік (відсутність або відхід від демократії): *<...> trade liberalization and globalization policies empty democracy of economic content, and remove basic decisions from the democratic influence of a country's people* (The Guardian, June 23, 2002).

Глобалізація також розуміється як певна сила, що несе свободу: *'The driving idea behind globalization is free-market capitalism'* (Foreign Policy, Fall 1999), про що свідчать такі когезійні одиниці відповідного сегменту англomовного публіцистичного дискурсу, як *liberal democracy, liberal globalization, ideas of freedom, free-market capitalism: The European Union shows the virtues of a more or less benign variety of liberal globalization* (The Globalist, February 29, 2008). Крім того вільна торгівля в світі і спосіб ринкових відношень між країнами характеризує сучасну економічну політику як “капіталізм”, точніше “капіталізм вільних ринків”: *The division is not unreasonable as modern globalisation involves rapid expansion of capitalism – and its problems* (Businessworld, Jan. 5, 2008).

В політиці глобалізація має відношення не лише до капіталізму, а, як свідчить матеріал проаналізованих текстів англomовного публіцистичного дискурсу останнього десятиліття, ще із цілим рядом політико-соціальних та квазі-політичних напрямків, наприклад: *deindustrialization, hegemony, anti-americanism, totalitarianism, parochialism, political unification, ultraliberalism: Globalization has become, with its dogma and high priests, a kind of new totalitarianism* (Foreign Policy, Fall 1999.). Отже в політичних колах глобалізація

асоціюється з та концептуалізується в якості певної політично-економічної сили, здатною нести зміни в політиці країн світу.

Антропологічний компонент концепту **POLITICAL GLOBALIZATION** втілюється вербальною репрезентацією категорії “суб’єкти політичних дій та процесів на глобальному рівні”. Суб’єктами глобальної політики можуть виступати як конкретні індивідууми, так і держави або уряди, які на міжнародному рівні стають “глобальними лідерами” (“*global leaders*”): *The obvious cause for this attitude is America and Israel. The fact that the former is the uncontested leader of globalisation and that the latter is its ally in this cause, is enough for many to conclude that something truly diabolical must be in the offing* (Al-Ahram Weekly, Jun. 56 2003), “жертвами глобалізації” (“*victims of globalization*”): *Victims of globalization, they see only other victims of globalization, of another colour and another faith* (Special Features, April 26, 2002), “глобальними громадянами” (“*global citizens*”): *I think India is being a responsible global citizen* (Newsweek, May 22, 2009), “глобальними гравцями” (“*global players*”): *We are a large nation, but we will participate as a responsible global player* (Newsweek, May 22, 2009), “промоторами глобалізації” (“*globalizers*”, “*promote globalization*”): *Globalizers, to be sure, do not claim that globalization is complete, only that the process is irreversible* (The National Interest, Spring 2000), “прикладом глобалізації” (example of globalization): *Obama Is The Key Example Of Globalization* (The Jakarta Post, Jan. 29, 2009).

(2) Поняття глобальної співпраці і порозуміння є ключовим в сучасній геополітиці, оскільки світ з кожним днем стає все більше інтегрованим, а деякі проблеми, як екологічні, економічні, політичні, так і проблеми безпеки, стають можливими лише на міждержавному та міжнаціональному рівні. Глобалізація, що пов’язує країни заради взаємної вигоди, так само здатна поєднати їх для глобальної співпраці (*global cooperation*). Досліджений матеріал демонструє вживання таких синонімів для актуалізації поняття “співпраці”, як *international collaboration: Global climate change, for example, will affect everyone, and if these changes are to be successfully addressed, international collaboration will be required* (The World And I, April 1997), *international partnership: It is a global new deal that will lay the foundations not just for a sustainable economic recovery but for a genuinely new era of international partnership in which all countries have a part to play* (Times online, March 1, 2009), *nuclear/global/international/multinational/ cooperation: Preventing the bubble [economy] from bursting will require an unprecedented degree of international cooperation* (USA Today Magazine, November 2003).

Звернімо увагу, що в межах інтегрованих словосполучень синонімізації підлягають як ядреневі нomeni *collaboration, partnership*, так і підрядні, що в свою чергу становлять когезійні елементи відповідного сегменту англомовного публіцистичного дискурсу *global, international, multinational, collective*.

До цієї ж лексичної групи ми пропонуємо відносити акціональні одиниці, що виражають певні дії, рішення, які мають бути невід’ємною частиною міжнародної співпраці. Перш за все це *collective/global action: "The global problem we have requires global action"* (The Independent, Feb.9, 2009), *global/shared/internationally agreed solutions/deal: Rebuilding global financial stability is a global challenge that needs global solutions* (Times online, March 1, 2009).

Поняття “міжнародності (інтернаціональності)” як ключовий елемент структури плану змісту концепту **GLOBALIZATION** в текстах англомовного публіцистичного дискурсу останнього десятиліття актуалізується лексемами *global, collective, universal, international, transnational: But here globalization may work in the other direction, bringing international pressure to bear on the powerful to compel it do what it would rather not* (The Guardian, Apr.10, 2009), що говорить про актуальність питання транснаціональних зв’язків в епоху глобалізації та когезійну питому вагу даної концептуальної ознаки для розбудови текстів відповідного сегменту англомовного публіцистичного дискурсу.

(3) До групи вербальних репрезентантів концепту **POLITICAL GLOBALIZATION** *international law* ми включили лексичні одиниці, що відображають уявлення про глобалізацію як таку, що сприяє/не сприяє розвитку міжнародного права і справедливості. Серед них найбільш частотною виявляється модель поєднання прикметника *international* з титульними іменниками групи *criminal court, tribunal, law* або з елементами його семантичної

парадигми: *International Criminal Court is created* (Time, July 27, 1998), прикметника *global* з іменниками *tribunal, system, set of rules, impulses: The U.S. refused to sign the treaty to create the global tribunal to judge war crimes because of reservations about sovereignty and jurisdiction* (Time, July 27, 1998), прикметника *universal* з іменниками *jurisdiction: Under the international law principle of "universal jurisdiction," if the US does nothing to investigate torture by its own officials, the door is open to prosecution elsewhere* (The Guardian, Apr.10, 2009), та *human rights: It [Globalization] could denote American cultural and economic imperialism. Or, for the more hopeful, it is the rise of global values and human rights* (Timesonline, Feb.18, 2009).

З позиції права глобалізацію розглядають не тільки як силу, що об'єднує уряди до міжнародного порядку, але і, навпаки, сіє несправедливість: *The social democrats, passionless technocrats and imperturbable administrators of the machinery of global injustice, without ideology or purpose, drift into decline* (Special Features, April 26, 2002).

(4) Останнім часом актуальним питанням світової спільноти стало вирішення на міжнародному політичному рівні проблеми світової безпеки (*global security*), що з кожним днем стає все слабкішою в силу розвинених можливостей сучасних військових технологій, ядерної політики, тероризму. До цієї групи вербальних репрезентантів включено, таким чином, ті, що відображають в текстах англомовного публіцистичного дискурсу зазначені положення.

В першу чергу сюди належать одиниці, що безпосередньо позначають поняття безпеки в публіцистичному дискурсі, це *security* (безпека), *securitization* (охорона): *"It's like a spider web in which we've all become linked through globalization and securitization, so we need a global solution, but it simply doesn't seem possible at this time and instead it's every country doing its own thing," he [Sung Won Sohn, an economics professor with California State University in the Channel Islands] added* (Reuters, Feb. 12, 2009).

Сучасні засоби масової інформації подають чимало матеріалу присвяченому міжнародному тероризму (*terrorism*), як одному з найзагрозливіших явищ для світової безпеки. Саме глобалізація, на погляд багатьох, дозволила тероризму стати на міжнародний рівень, оскільки дала можливість злочинцям, переміщатись по всьому світу за мінімальні строки: *For terrorism is itself a perverse expression of interdependence and the new limits on sovereignty, a tribute to the same extra-national networking forces that drive market globalization* (The Guardian, Feb.10, 2002).

Сучасний тероризм має глобальний характер поширення, а учасники злочинних груп за своїм місцем перебуванням і напрямками переміщення можуть охоплювати великі регіони в декілька держав. Активація лексеми *network* як елементу вербальної оболонки досліджуваної концептуальної групи свідчить про інтеграцію якостей та характеристик, що притаманні концептуалізації процесів глобалізації до концептуальної структури поняття "тероризм", витіснивши із активного вжитку лексему *group*: *...globalization is increasing both the geographical reach and the profit opportunities for criminal networks...* (Foreign Policy, Jan./Feb. 2003).

Зауважимо, що лексема *network* в текстах англомовного публіцистичного дискурсу витісняє за частотністю вжитку лексему *group* в аналогічному значенні, що представляє собою свідчення залучення поняття "мереживної взаємодії" до комплексу інгерентних ознак концепту GLOBALIZATION.

Поняття тероризму контекстуально координується та репрезентується одиницями, що позначають міжнародну злочинність та її учасників *transnational criminals, international organized crime, globalized crime networks: International organized crime has globalized its activities for the same reasons as legitimate multinational corporations have also globalized, taking advantage of the ability to recruit internationally, to be close to diaspora communities that can support them logistically and financially, and to have access to more affluent communities* (eJournal USA (America.gov.), Jun. 5, 2008).

Сьогодні, напевно не існує жодного прес видання, яке б не згадувало Осаму бін Ладена, ватажка міжнародного злочинного угруповання Алькаїда. Ці власні імена вже давно стали символами терору та ключовими когезійними елементами відповідних сегментів англомовного публіцистичного дискурсу.

But this fact diverts attention from the effects of the information revolution and globalization which are making non-state actors (witness Al-Qaeda) more important and weak distant places (witness Afghanistan) more difficult to ignore (The Guardian, Feb. 10, 2002).

Більш активного вжитку і частого вжитку набувають вербалізанти “міжнародного злочину”, до яких за семантичними ознаками зараховуються “піратство” (*piracy*), “незаконна торгівля зброєю, наркотиками, інтелектуальною власністю, людьми,” “незаконні грошові операції” (*illegal trade in arms, drugs, intellectual property, people and money*): *U.S. lawmaker says piracy threats fed by globalization* (Reuters, March 5, 2009).

Поряд з усіма небезпеками, що несе глобалізація, найсерйознішою на політичній арені світу вважають ядерну загрозу. В текстах цієї проблематики знаходимо втілення цього поняття із залученням лексеми *nuclear* у якості атрибутива до іменників *terrorism* (тероризм), *weapon* (зброя), *attack* (атака), *ambitions* (амбіції): *A fourth pillar of this effort [war against terrorism] should include Russian-American led cooperation in preventing any further spread of nuclear weapons to additional states, focusing sharply on North Korea, Iraq and Iran* (The National Interest, Fall 2002).

Вербальну оболонку поняттєвого сегменту “глобальна небезпека” конструюють контекстуально-синонімічні, лексико-семантичні або епідигматично споріднені одиниці з негативним оцінним забарвленням, як *war* (війна): *What he has to say to us in an age of globalization, in a so-called 'post-racial' age, is as valid as ever; and in some respects more urgent in a world where 25,000 children die in poverty every day; in a world where American soldiers are killing and dying in an unjust war, in a world where too many people are judged daily by the colour of their skin, or the name they give their God, rather than the content of their character.* (The Guardian, June 23, 2009), *threat* (загроза): *We similarly lack machinery for dealing with climate change, energy security, the spread of nuclear materials, disease and the threat of terrorism* (Newsweek, Oct. 25, 2008),

conflict (конфлікт): *The Cold War, artificially, managed to organize almost every regional conflict in the world into a global system of conflict* (Time, Dec. 20, 2000), *disaster* (катастрофа) або *danger* (небезпека): *The argument made here can be summarized in two propositions: first, nuclear terrorism poses a clear and present danger to the United States, Russia and other nations; second, nuclear terrorism is a largely preventable disaster* (The National Interest, Fall 2002).

Зазначимо, що дану вербальну парадигму сконструйовано за принципом актуалізації “каузативних фокусів”, які складають когнітивну модель концептуалізації даного поняттєвого сегмента.

Зміст концепту POLITICAL GLOBALIZATION в англійській мові розкривається широким спектром вербалізантів, які є важливими елементами когезійного простору досліджуваних текстів та які представлені у нашому дослідженні в ряді вузько-тематичних та поняттєвих груп. Сам концепт, таким чином, виступає як важлива частина англійської картини світу і невід’ємна категорія політичної свідомості сучасних носіїв англійської мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
2. Касавин И.Т. Ситуационный контекст // Текст. Дискурс. Контекст. Введение в социальную эпистемологию языка / И.Т.Касавин. М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2008. – С. 267–280.
3. Петрінська Т.С. Текстовий концепт як проєкція мовної картини світу в дискурсі // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – №35. С.127–130.
4. Пролесв С.В, Шамрай В.В. Глобальне суспільство і модерна культура // Людина і культура в умовах глобалізації // Збірник наукових статей. – К.: Видавець ПАРАПАН. 2003. – С. 34–48.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Петрінська – аспірант кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Запорізького національного університету.

Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, концептологія, дискурсологія, лінгвістика тексту.